

แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินกับผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลของประเทศไทย
Blue Economy Principle and Maritime National Interest of Thailand

ดวงพร อุไรวรรณ

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
โทร. 086-364-4230 E-mail: duangporn.au@vru.ac.th

Duangporn Auraiwan

Lecturer, Public Administration Program,

Faculty of Humanities and Social Sciences,

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

บทคัดย่อ

อาณาเขตทางทะเลของประเทศไทยทั้งด้านชายฝั่งตะวันตกและตะวันออกมีอาณาเขตประมาณ 320,000 ตารางกิโลเมตร และชายฝั่งทะเลทางด้านอ่าวไทยและอันดามันมีความยาวประมาณ 3,000 กิโลเมตร จากอาณาเขตทางทะเลที่มีมากกว่าครึ่งหนึ่งของอาณาเขตทั้งหมดของประเทศ ส่งผลให้ประเทศไทยมีมูลค่าผลประโยชน์ทางท้องทะเลจากการนำเข้าและส่งออกทางทะเลประมาณ 14.483 ล้านบาทต่อปี ดังนั้น รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจในการกำหนดแผนส่งเสริมและนโยบายทางท้องทะเลโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินเข้ามาบูรณาการเพื่อให้เกิดความยั่งยืนกับสิ่งแวดล้อมทางท้องทะเลและรักษาผลประโยชน์ทางท้องทะเลทั้งทางตรงและทางอ้อมของประเทศให้ยั่งยืน อีกทั้งควรให้ความสำคัญในการศึกษา การสำรวจและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเล เพื่อเป็นการสร้างบุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการใช้ทรัพยากรทางทะเลที่ยั่งยืนและสร้างมูลค่าผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลให้แก่ประเทศชาติได้

คำสำคัญ: เศรษฐกิจสีน้ำเงิน ความยั่งยืน ผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเล

Abstract

Thailand's maritime zone on both west and east coasts is about 320,000 square kilometers, and the seashore on the Gulf of Thailand and the Andaman Sea is approximately 3,000 kilometers from the maritime territory of more than half of the country's total territory. As a result, the value of marine is a benefit for marine imports and exports, which is about 14,483 million Baht per year. Therefore, the

government or related agencies should pay attention to the development of marine policies and plans based - on the economic concept, blue economy principle should be integrated to achieve sustainability of the marine environment and to maintain its direct and indirect maritime interests. In addition, the importance of education. Survey and research related to Maritime National Interest of Thailand, to create knowledgeable personnel and specialized expertise to lead to the development and utilization of sustainable marine resources and the value of Maritime National Interest of Thailand.

Keywords: Blue Economy, Sustainable, Maritime National Interest

บทนำ

เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทยมีอาณาเขตพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 530,000 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นอาณาเขตทางทะเลประมาณ 320,000 ตารางกิโลเมตรหรือคิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนพื้นที่ทั้งหมด มีจังหวัดที่ติดชายทะเลทั้งสิ้น 23 จังหวัด โดยส่วนมากเป็นจังหวัดที่อยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยที่มีอาณาเขตทางทะเลล้อมรอบทั้งด้านฝั่งทิศตะวันออกติดอ่าวไทยซึ่งชายฝั่งมีความยาวประมาณ 1,972 กิโลเมตร และฝั่งทิศตะวันตกติดทะเลอันดามันซึ่งชายฝั่งมีความยาวประมาณ 1,037 กิโลเมตร ซึ่งกองทัพเรือได้มีการประเมินยุทธศาสตร์ใน 10 ปีต่อจากนี้ พบว่าผลประโยชน์ทางท้องทะเลของประเทศไทยจะมีไม่ต่ำกว่า 17.9 ล้านล้านบาทต่อปี โดยมีกิจกรรมการขนส่งทางท้องทะเลเป็นหลักและยังมีเส้นทางเดินเรือที่สำคัญทั้งสองฝั่งทะเล นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอีกมากที่รอการสำรวจ การพัฒนาและการนำมาใช้ในอนาคต (สารัตน์ เกื้อนสุวรรณ และ ญัฐพัชร อัครกิตติทัศน์, 2559: 30 - 39) แต่ที่ผ่านมาประเทศไทยยังเล็งเห็นความสำคัญของผลประโยชน์ทางท้องทะเลไม่รอบด้านและมุ่งแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายหรือเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมที่มีอยู่โดยไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์ การฟื้นฟูหรือการพัฒนาให้เกิดประโยชน์และเกิดมูลค่า ซึ่งในความเป็นจริงประเทศไทยสามารถสร้างมูลค่าทางท้องทะเลได้อย่างมหาศาล รัฐบาลหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลควรเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนา ปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน (สุเทพ สิงห์ชาพะ, 2560: 127 - 136) อีกทั้ง ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและความสนใจกับการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลให้คงอยู่และมีความยั่งยืน โดยการกำหนดแผนงานที่มีความชัดเจนและสามารถกระทำได้จริง เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง

การแบ่งอาณาเขตทางทะเลของประเทศไทย

ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 กำหนดไว้ว่า ประเทศไทยมีอาณาเขตทางทะเล (Maritime Zone) ประมาณ 320,000 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นประมาณร้อยละ 60 ของอาณาเขตทางบกที่มีอยู่ประมาณ 530,000 ตารางกิโลเมตร ความยาวของชายฝั่งทะเลทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามันครอบคลุม 23 จังหวัด ได้แก่ ตรัง จันทบุรี ระยอง ชลบุรี สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา กรุงเทพฯ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล ตรัง กระบี่ ภูเก็ต พังงา และระนอง

กรมทรัพยากรชายฝั่งทางทะเล (2560: ออนไลน์) ได้แบ่งอาณาเขตทางทะเลตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982 ออกแบ่ง 6 เขต ได้แก่

1. น่านน้ำภายใน (Internal Waters) หมายถึง น่านน้ำที่อยู่ภายในเส้นฐานแห่งทะเล เช่น อ่าว แม่น้ำ ปากแม่น้ำ ทะเลสาบ เป็นต้น โดยรัฐชายฝั่งมีอำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์เหนือน่านน้ำภายใน ในกรณีที่มีการเดินเรือหรือมีอากาศยานผ่านเข้ามาในบริเวณน่านน้ำภายใน จะต้องขออนุญาตรัฐชายฝั่งเสียก่อน

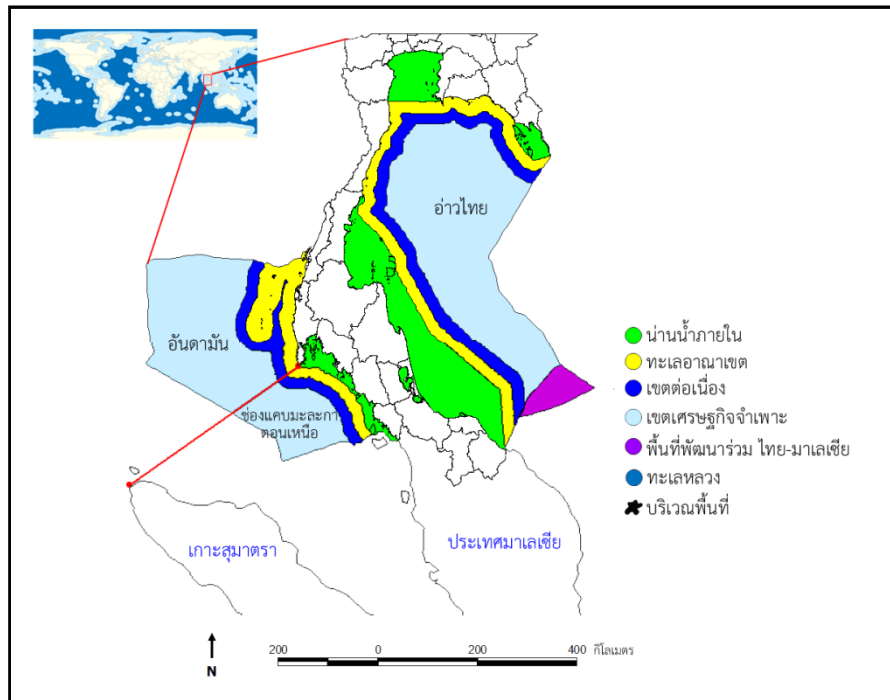
2. ทะเลอาณาเขต (Territorial Sea) หมายถึง อาณาเขตทางทะเลของรัฐชายฝั่งที่วัดความกว้างออกจากเส้นฐานตามที่รัฐชายฝั่งได้กำหนดขึ้นไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล โดยรัฐชายฝั่งมีอำนาจอธิปไตยเหนือทะเลอาณาเขตของตนและอำนาจอธิปไตยนี้ครอบคลุมไปถึงห้วงอากาศเหนือพื้นท้องทะเลและใต้ผิวพื้นท้องทะเลของทะเลอาณาเขตนั้น ๆ

3. เขตต่อเนื่อง (Contiguous Zone) หมายถึง เขตที่อยู่ต่อเนื่องจากเส้นขอบนอกของอาณาเขตออกไปอีก 12 ไมล์ทะเล ในเขตต่อเนื่องนี้รัฐชายฝั่งมีอำนาจในการควบคุมป้องกันไม่ให้เกิดการฝ่าฝืนกฎหมายและข้อบังคับว่าด้วยศุลกากร การเข้าเมือง ราชการและสุขภาพอันจะทำให้เกิดในดินแดนหรือในทะเลอาณาเขตของตนและลงโทษผู้กระทำความผิดดังกล่าว นอกจากนี้รัฐชายฝั่งยังมีหน้าที่ในการคุ้มครองวัตถุโบราณหรือวัตถุทางประวัติศาสตร์ที่ถูกค้นพบหรือที่อยู่บนพื้นทะเลในเขตต่อเนื่อง

4. เขตเศรษฐกิจจำเพาะ (Exclusive Economic Zone) หมายถึง บริเวณที่อยู่เลยไปจากทะเลอาณาเขตในระยะไม่เกิน 200 ไมล์ทะเลจากเส้นฐาน ซึ่งรัฐชายฝั่งมีสิทธิอธิปไตยในการสำรวจแสวงหาผลประโยชน์ อนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ส่วนกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางเศรษฐกิจไม่ตกอยู่ในสิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่ง

5. ไหล่ทวีป (Continental Shelf Zone) หมายถึง พื้นดินท้องทะเลและใต้ผิวพื้นทะเลของพื้นที่ใต้น้ำที่ขยายจากทะเลอาณาเขตไปจนถึงขอบด้านนอกของทวีปที่มีความลึกไม่เกิน 200 เมตรจากเส้นฐาน ซึ่งตามกฎหมายทะเล รัฐชายฝั่งมีสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติทั้งบนและใต้ผิวพื้นไหล่ทวีปซึ่งนับรวมทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต

6. ทะเลหลวง (High Seas) หมายถึง ทุกส่วนของทะเลที่ไม่ได้รวมอยู่ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ทะเลอาณาเขตหรือน่านน้ำภายใน โดยทุกรัฐมีเสรีภาพในการใช้ทะเลหลวงภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982 และหลักเกณฑ์อื่น ๆ ของกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อการเดินเรือ การบิน การวางสายเคเบิลหรือท่อใต้ท้องทะเล การประมง และการสร้างเกาะเทียม

ภาพที่ 1 อาณาเขตทางทะเลทั้ง 6 เขต ของประเทศไทย ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982

ที่มา: สื่อออนไลน์คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล (อจชล.)

จากอาณาเขตทางท้องทะเลของประเทศที่มีมากกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมด หากประเทศไทยมีการบริหารจัดการที่ดี ให้ความสำคัญกับอาณาเขตทางทะเลอย่างรอบด้านและมีการใช้ประโยชน์จากอาณาเขตทางท้องทะเลอย่างถูกต้องและเหมาะสม ก็สามารถแสวงหาผลประโยชน์ทางท้องทะเลได้อย่างมั่งคั่งและยั่งยืนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลของประเทศไทย

ผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลของประเทศไทย หมายถึง ผลประโยชน์ที่ประเทศไทยพึงได้รับจากทะเลหรือเกี่ยวเนื่องกับทะเลทั้งภายในน่านน้ำไทยหรือน่านน้ำอื่น รวมทั้งชายฝั่งทะเล เกาะ พื้นดินท้องทะเล ใต้พื้นดินท้องทะเลและอากาศเหนือท้องทะเล เช่น ทรัพยากรทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางทะเล การขนส่ง การท่องเที่ยว ความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย (คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล, 2560: ออนไลน์) ซึ่งใน

ปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีมูลค่าผลประโยชน์ทางทะเลประมาณ 21.517 ล้านล้านบาท ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 มูลค่าผลประโยชน์ทางทะเลของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2559

ลำดับ	รายการ	ล้านล้านบาท
1	มูลค่าการนำเข้า-ส่งออกทางทะเล	14.483
2	อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับปิโตรเคมีคอล-พลาสติก	3.000
3	มูลค่านำเข้า-ส่งออกน้ำมันดิบ-น้ำมันสำเร็จรูป-แก๊ส-เชื้อเพลิง (ปี 2559) /ปี	1.087
4	รายได้จากอุตสาหกรรมบริการโลจิสติกส์ที่เกี่ยวข้องกับทะเล	0.794
5	รายได้จากการท่องเที่ยวทางทะเล (ต่างชาติ)	0.669
6	รายได้จากการขุดเจาะน้ำมันดิบ-แก๊สในอ่าวไทย	0.620
7	อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารทะเลบรรจุกระป๋องและแปรรูป (ปี 2557)	0.277
8	รายได้ภาครัฐจากการจัดหาปิโตรเลียม	0.198
9	มูลค่ากิจการประมง	0.123
10	รายได้จัดเก็บภาษีของกรมศุลกากร	0.119
11	อุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงประมงชายฝั่ง	0.091
12	รายได้อุตสาหกรรมอู่ต่อเรือและซ่อมเรือ	0.045
13	รายได้จากการทำเรือแห่งประเทศไทย	0.011
รวม		21.517

ที่มา: เอกสารประกอบการบรรยายเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องทะเลครั้งที่ 3 โดย ดร.ธนิต โสรัตน์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

การคิดมูลค่าผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล

ที่ผ่านมาประเทศไทยเคยอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางทะเลทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างมหาศาล โดยการคิดมูลค่าทรัพยากรทางทะเลสามารถคิดมูลค่าโดยดัดแปลงจากการคิดมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์โดยรวมของทรัพยากรทั่วไป ซึ่งมี 2 ลักษณะได้แก่

1. การคิดมูลค่าทรัพยากรทางทะเลโดยตรง หมายถึง ทรัพยากรทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตซึ่งเป็นผลผลิตและบริการที่มีราคาในตลาดโดยตรง สามารถนำรายได้ไปประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์โดยตรงได้ นอกจากนี้การประเมินมูลค่าทรัพยากรทางทะเลโดยตรงยังสามารถนำรายได้ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวมาคิดเป็นมูลค่าของทรัพยากรได้ เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง

จำพวกเกาะ ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชม ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจำพวกค่าที่พัก ค่าทำกิจกรรมอื่น ๆ จึงเป็นมูลค่าของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ

2. การคิดมูลค่าทรัพยากรทางทะเลโดยอ้อม หมายถึง การประเมินแบบบูรณาการของมูลค่าทางระบบนิเวศโดยเน้นสภาพแวดล้อมและระบบชีววิทยา ซึ่งไม่มีราคาทางการตลาด เช่น การประเมินมูลค่าทรัพยากรโดยวิธีการประเมินจากคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นการประเมินมูลค่าทรัพยากรที่เน้นคุณภาพของสภาพแวดล้อม อาทิเช่น ความสวยงามของภูมิทัศน์ ความเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ เป็นต้น ซึ่งคุณภาพเหล่านี้จะส่งผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ที่ต้องการใช้ทรัพยากร

ทั้งนี้ ในการประเมินมูลค่าทรัพยากรทางท่องเที่ยวรวมถึงชายฝั่ง จำเป็นต้องอาศัยศาสตร์หลายด้านมาบูรณาการ เพราะมีความหลากหลายของชีวภาพ ภูมิทัศน์ นิเวศวิทยาและองค์ความรู้ด้านสมุทรศาสตร์ซึ่งต่างมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน การประเมินมูลค่าทรัพยากรทางท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษา ใช้งบประมาณรวมถึงใช้ความเชี่ยวชาญของผู้ศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะมูลค่าเหล่านี้จะมีความแตกต่างกันตามลักษณะพื้นที่ (เฟเดิมศักดิ์ จารยะพันธุ์ และคณะ, 2550: 7 - 19)

แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินหรือ Blue Economy เป็นการนำหลักการความยั่งยืนมาประยุกต์ใช้กับสิ่งแวดล้อมทางทะเลซึ่งกิจกรรมทางทะเล ได้แก่ การเดินเรือ การขนส่ง การท่องเที่ยว การเก็บเกี่ยวทรัพยากรที่อยู่ในทะเลมาใช้ เช่น สัตว์ทะเล น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติและพลังงานต่าง ๆ เป็นต้น แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินถือว่ามีความสำคัญต่อบรรดาประเทศกำลังพัฒนาที่มีอาณาเขตประเทศติดกับชายทะเล เพราะสามารถนำทรัพยากรทางทะเลมาใช้ให้เกิดมูลค่าและสร้างผลประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ นอกจากนี้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินยังมุ่งเน้นการจัดการและการเพิ่มผลผลิตที่มีความสอดคล้องกับภูมิสังคมของพื้นที่นั้น ๆ ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติ มุ่งเน้นการสร้างระบบเศรษฐกิจใหม่และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถสร้างงานและสร้างทุนทางสังคมส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ทั้งนี้จากรายงานการสัมมนาระดับนานาชาติ Blue Economy Forum 2017 ที่ผ่านมามีพบว่า ในปัจจุบันหลาย ๆ ประเทศเริ่มมีความตื่นตัวและเริ่มสร้างแนวทางเพื่อมุ่งไปสู่ความยั่งยืนในด้านต่าง ๆ ภายใต้บริบทของแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน อาทิเช่น (ปุลนทริกา เรืองฤทธิ์, 2560: ออนไลน์)

ประเทศจีน ซึ่งเป็นประเทศที่ล้อมรอบไปด้วยทะเลทั้ง 4 ทะเล ได้แก่ ทะเลไป่ไห่ ทะเลเหลือง ทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ ซึ่งคิดเป็นพื้นที่ทางทะเลประมาณ 3 ล้านตารางกิโลเมตร และมีประชากรแถบชายฝั่งประมาณ 43.3 % ทั้งนี้ประเทศจีนมีเศรษฐกิจทางทะเลที่คำนวณในราคาคงที่รวม 3.809 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาหรือคิดเป็น 9.51% ของจีดีพี สำหรับกิจกรรมทางทะเลของประเทศจีนมีหลากหลายประเภท เช่น การประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำเรือ การขนส่ง

การท่องเที่ยว การบริการการวิจัยและด้านเชื้อเพลิง เป็นต้น จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาส่งผลให้ประเทศจีนเกิดความเสี่ยงต่อการสูญเสียระบบนิเวศ ทำให้รัฐบาลประเทศจีนออกกฎหมายมาแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการขยายพื้นที่คุ้มครองทางทะเลออกไป การจัดตั้งโครงการฟื้นฟูนิเวศวิทยา การจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการและการนำหลักการความยั่งยืนของแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาจัดตั้งโครงการฟื้นฟูนิเวศวิทยาด้วยการพัฒนาป่าชายเลนในชายฝั่งภาคใต้และพัฒนาป่าสนในชายฝั่งภาคเหนือ รวมทั้งจัดสรรพื้นที่ปลอดภัย ลดมลภาวะให้กับพื้นที่ลุ่มต่ำชายฝั่ง การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดทำแผนพัฒนาระบบนิเวศวิทยาทางทะเล การออกกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทางทะเลและการมอบหน้าที่ความรับผิดชอบให้สำนักงานประมงและมหาสมุทรท้องถิ่นในการดูแล

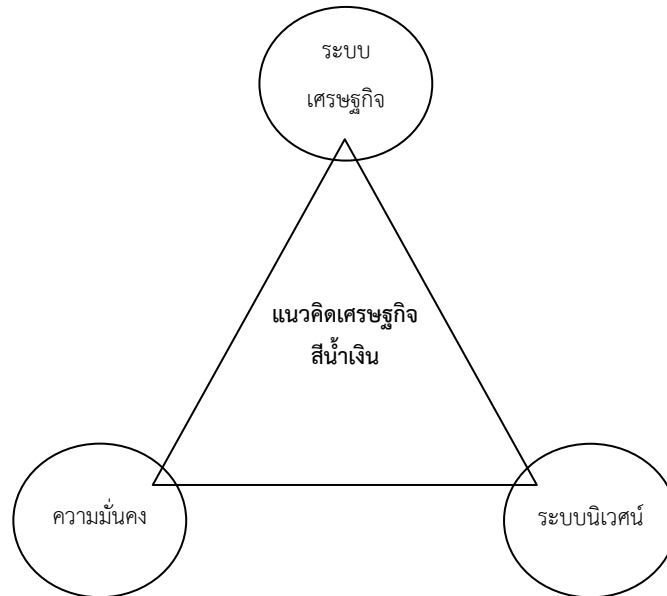
ประเทศกัมพูชา ทางกระทรวงสิ่งแวดล้อมของประเทศกัมพูชาได้สรุปข้อมูลทางเศรษฐกิจทางทะเลว่า กิจกรรมทางทะเลที่ทำรายได้ค่อนข้างมากที่สุด คือ การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีมูลค่าประมาณ 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา นอกจากนี้จะเป็นกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การทำเรือและการขนส่ง ทั้งนี้ระบบนิเวศวิทยาทางทะเลและชายฝั่งของประเทศกัมพูชามีมูลค่าการบริการประมาณ 83.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐและในปัจจุบันประเทศกัมพูชาได้นำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินเข้ามาใช้ในการจัดตั้งโครงการรักษาสิ่งแวดล้อมและยกระดับคุณภาพชีวิตตามจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ประเทศอินโดนีเซีย เศรษฐกิจทางทะเลของประเทศอินโดนีเซียคำนวณในราคาคงที่รวมประมาณ 182.53 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งคิดเป็น 28.43% ของจีดีพี โดยกิจกรรมทางท่องเที่ยวได้แก่ การประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำเรือ การขนส่ง การท่องเที่ยว การทำเหมืองน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ อุตสาหกรรมการผลิตทางทะเล การก่อสร้างทางทะเลและความมั่นคงทางทะเล สำหรับคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางทะเลของอินโดนีเซียโดยรวมแย่งชิงบริเวณป่าชายเลนปะการังและพื้นที่ลุ่มราบน้ำขึ้น ประเทศอินโดนีเซียจึงได้นำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาปรับใช้ทั้งในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การใช้พลังงาน การลดก๊าซเรือนกระจก การอนุรักษ์ การคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาชุมชน การสร้างท่าเรือสีเขียว การใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

สำหรับประเทศไทย ยังคงมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเฉพาะจุดและมุ่งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า อาทิเช่น การแก้ไขปัญหาต้นโกงกางในป่าชายเลนที่มีจำนวนลดลง ซึ่งเป็นสาเหตุหลักให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากแหล่งเสื่อมโทรมของป่าชายเลนและพื้นที่ของป่าชายเลนส่วนมากถูกเปลี่ยนเป็นการทำธุรกิจบ่อกุ้งและก่อสร้างสถานตากอากาศ ส่งผลให้สูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจประมาณ 18,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา สำหรับการนำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาใช้ในประเทศไทยยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือและประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากการทำงานที่ยังไม่มีการประสานงานไปในทิศทางเดียวกัน ความไม่คุ้นชินของสังคมไทยในประเด็นแนวคิดเศรษฐกิจ

สีน้ำเงิน ด้านงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดและไม่สอดคล้องกับการพัฒนาในระดับจังหวัดและการดำเนินการที่ค่อนข้างทับซ้อนกันของหลาย ๆ หน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องน้ำและชายฝั่ง

ความสมดุลของแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน มุ่งเน้น 3 หลักการสำคัญ ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ ระบบนิเวศน์และความมั่นคง (ธนิต โสรรัตน์, 2560) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสมดุลของแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน

ที่มา: เอกสารประกอบการบรรยายเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องทะเลครั้งที่ 3

โดย ดร.ธนิต โสรรัตน์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

จากภาพที่ 2 ความสมดุลของแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินทั้ง 3 ประการจะต้องดำเนินหรือทำให้เกิดขึ้นควบคู่กัน กล่าวคือ การนำแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินมาใช้ภายใต้อำนาจอธิปไตยพื้นที่ทางทะเลที่แต่ละประเทศมีอยู่สามารถก่อให้เกิดอาชีพ สร้างรายได้ มีเม็ดเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและระดับประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งไม่เป็นการทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางทะเลและทำให้ระบบนิเวศน์ยังคงสมบูรณ์และมีความยั่งยืนต่อไป

สาระสำคัญของแผนความมั่นคงแห่งชาติทางท้องทะเลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์ของแผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล พ.ศ. 2558 - 2564 ได้กำหนดสาระสำคัญของการพัฒนาไว้ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพความมั่นคงทางทะเลของชาติ เพื่อปกป้องอำนาจอธิปไตยและเขตอำนาจของชาติทางทะเลให้ปราศจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ

2. การคุ้มครองเรื่องการใช้ประโยชน์ทางทะเลเพื่อคุ้มครอง รักษาไว้ซึ่งสิทธิและทรัพย์สินของประชาชนที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับท้องทะเล

3. การสร้างความสงบเรียบร้อยและการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทางท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างสมดุลและมีความยั่งยืน ตลอดจนส่งเสริมศักยภาพในการแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติทางท่องเที่ยว

4. การสร้างความสมดุลและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมทางทะเลเพื่อปกป้อง รักษาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางท่องเที่ยว

5. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สร้างความรู้และความตระหนักถึงความสำคัญของท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาตัวบุคคล เสริมสร้างองค์ความรู้ ความตระหนักและเสริมสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรทางท่องเที่ยว ตลอดจนส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

6. การบริหารจัดการผลประโยชน์แห่งชาติทางท่องเที่ยวโดยหน่วยงานของรัฐ เพื่อจัดทำเป็นนโยบาย แผนงานและกฎหมาย

การดูแลผลประโยชน์แห่งชาติทางท่องเที่ยวจะมีสำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ โดยมีหน้าที่รับผิดชอบในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การเสริมสร้างและพัฒนากำลังทางเรือให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและเพียงพอกับการจัดการภัยคุกคามต่าง ๆ ภายใต้แนวคิดเชิงป้องกันและป้องปราม อีกทั้งมุ่งส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางทะเลในทุกระดับ

2. การพัฒนาขีดความสามารถในการป้องกันและการรับมือกับภัยคุกคามความมั่นคง เสริมสร้างระบบตรวจการและพิสูจน์ทราบเป้าหมายทางทะเล การแลกเปลี่ยนข่าวสาร การพัฒนาศักยภาพในการแจ้งเตือนและการจัดการกับภัยพิบัติสาธารณะภัยและภัยธรรมชาติ การส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงและความปลอดภัยทางท่องเที่ยวในเวทีระหว่างประเทศ

3. การส่งเสริม การพัฒนาและการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมทางทะเล การสนับสนุนกิจการพาณิชย์นาวี การจัดให้มีมาตรการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดจากการแสวงหาผลประโยชน์ทางท่องเที่ยวอย่างสันติวิธี การส่งเสริมการจัดระเบียบการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมทางท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ เกิดความเป็นธรรม สมดุลและยั่งยืน รวมทั้งให้มีการกำหนดพื้นที่การปกครองทางทะเลเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การผลักดันประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมให้เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทะเล ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ของตนเอง การพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการกับปัญหามลพิษ ตลอดจนให้มีและบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด

5. การจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับท่องเที่ยว ส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่องค์ความรู้แก่ทุกภาคส่วนและการพัฒนาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการทางทะเล

6. การจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมายในการสั่งการและการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเพื่อดำเนินกิจกรรมการดูแลและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเล รวมทั้งมีการพัฒนากฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนหรือข้อบังคับอื่น ๆ เพื่อให้มีความทันสมัยต่อสถานการณ์และมีความสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ อีกทั้งเสริมสร้างศักยภาพของเครือข่ายภาคประชาสังคมเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเล

สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 มีสาระสำคัญที่สอดคล้องและมุ่งให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเล กล่าวคือ มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการวางรากฐานให้ประเทศไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างมีคุณภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังเน้นการรักษาผลประโยชน์ทางท้องทะเลของชาติและมุ่งพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจบริเวณชายฝั่งทะเลให้เป็นฐานการผลิตที่มีความสมดุล มีประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อนำไปสู่การเป็นพื้นที่เศรษฐกิจใหม่และเป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรมอีกด้วย

จากสาระสำคัญของแผนความมั่นคงแห่งชาติทางท้องทะเลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การดูแลรับผิดชอบทางด้านท้องทะเลยังคงให้ความสำคัญกับภาพโดยรวมทั้งประเทศ ไม่ได้มีการปรับใช้ตามแต่ละพื้นที่ ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ขาดการสร้างความร่วมมือและการสนับสนุนจากภาคประชาชนและขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนในแต่ละพื้นที่ ทำให้ผลการดำเนินงานที่ออกมายังคงไม่ชัดเจนหรือไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

บทสรุป

จากที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าประเทศไทยของเรามีการใช้ทรัพยากรทางท้องทะเลเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ในปริมาณมากทั้งการประมง การเดินเรือ การขนส่งรวมถึงด้านพลังงานจำพวกก๊าซ แก๊สและเชื้อเพลิง และจำนวนรายได้ที่ได้มาจากผลประโยชน์ทางทะเลยังคงตกอยู่ในมือของประชาชนชาวไทยเพียงส่วนน้อย อีกทั้งการใช้ทรัพยากรเป็นไปโดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืน การดูแลรักษาหรือไม่คำนึงถึงการทำอะไรให้ทรัพยากรทางทะเลยังคงอุดมสมบูรณ์ สามารถใช้ได้ประโยชน์ได้จนถึงประชาชนรุ่นถัดไป แต่กลับเป็นไปใช้ทรัพยากรทางท้องทะเลที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเสียมากกว่า อาทิเช่น การรั่วไหลของน้ำมัน การบุกรุกพื้นที่ทางท้องทะเลเพื่อทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว การละเลยของนักท่องเที่ยวที่ฝ่าฝืนข้อบังคับที่กำหนดไว้และการฝ่าฝืนการประกอบอาชีพทำการประมง เป็นต้น จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่างส่งผลกระทบต่อมูลค่าของทรัพยากรทางท้องทะเลที่มีอยู่นั้นลดลง ทุกภาคส่วนจึงควรเล็งเห็นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรทาง

ท้องทะเล การสร้างอาชีพที่ถูกต้อง การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากท้องทะเลอย่างคุ้มค่าและมีมูลค่าแก่ประเทศชาติ ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายวิธี อาทิเช่น

1. การกำหนดมาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสม และสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน โดยต้องมีการกำหนดนโยบายจากส่วนกลางและจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์ทางทะเลที่คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ โดยจัดทำโครงการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

2. การให้ความสำคัญในการจัดทำแผนในการส่งเสริม พัฒนา สนับสนุน ป้องกันและรักษาผลประโยชน์ทางท้องทะเลของประเทศอย่างจริงจังและเข้มงวด รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการประสานงานที่ชัดเจนและมีการดำเนินงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. การจัดตั้งหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในการรักษาผลประโยชน์ทางทะเล ทั้งด้านความมั่นคง ด้านนิเวศวิทยา ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจ โดยมีการบูรณาการองค์ความรู้เข้าด้วยกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มศักยภาพให้แก่ประเทศชาติ รวมถึงการผลักดันให้เกิดการจัดตั้งหน่วยงานที่เป็นรูปธรรม

4. การส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางทะเล เพื่อเป็นการสร้างบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญและมีทักษะเฉพาะด้าน เพื่อนำองค์ความรู้มาพัฒนาและเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรทางทะเลที่ประเทศไทยมีอยู่

5. การบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงินเข้ากับการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมต่าง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทางท้องทะเลและรักษาผลประโยชน์ทางท้องทะเลทั้งทางตรงและทางอ้อมของประเทศให้ยั่งยืนและมั่นคง

6. การส่งเสริมภาคประชาชนให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจถึงการนำหลักการความยั่งยืนมาประยุกต์ใช้กับอาชีพหรือธุรกิจที่ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางท้องทะเล การสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนในการนำทรัพยากรมาใช้ การดูแลรักษาและการทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นคงอยู่ ไม่เกิดความเสียหายหรือถูกทำลายจนสิ้นไป การดูแลรักษาให้ระบบนิเวศน์มีความสมบูรณ์สามารถสร้างทรัพยากรทางธรรมชาติให้สามารถนำมาใช้ได้สืบไป รวมถึงการผลักดันให้ภาคประชาสังคมมีความตื่นตัวในการค้นหาวิธีการการรักษาสภาพแวดล้อมทางท้องทะเลและแนวทางการเพิ่มมูลค่าให้กับผลประโยชน์ทางท้องทะเลไปสู่คนรุ่นถัดไปได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรชายฝั่งทางทะเล. (2560). **ทะเลอาณาเขต**. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2560, จาก http://marinegiscenter.dmcg.go.th/km/maritimezone_doc3/#.WfLYDI-00j4
- กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย. (2548). หนังสือแปล **อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982**. กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ, กรุงเทพมหานคร.

- คณะอนุกรรมการจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล. (2560). **อาณาเขตทางทะเล**. ค้นหาค้นหาเมื่อ 19 กันยายน 2560, จาก <http://www.mkh.in.th/index.php/2010-03-22-18-01-39>
- ธนิต โสรัตน์. (2560). เอกสารบรรยาย **เศรษฐกิจสีคราม: ผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล**. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปทุมทริกา เรื่องฤทธิ. (2560). รายงานการสัมมนาระดับนานาชาติ **Blue Economy Forum 2017**. ค้นหาค้นหาเมื่อ 18 ธันวาคม 2560, <https://thaipublica.org/2017/11/blue-economy-2-1/>
- เฟดิมศักดิ์ จารยะพันธุ์ และคณะ. (2550). **โครงการสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตของประเทศไทยกับการใช้ทะเลอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สารัตน์ เกื่อนสุวรรณ และ ธีรพัชร์ อัครกิตติทัศน์. (2559). **ผลประโยชน์แห่งชาติทางท้องทะเลกับความมั่นคงของประเทศ**. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2, หน้า 30 – 39.
- สุเทพ สิงห์ฆาพะ. (2560). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในมุมมองของผู้ประกอบการท่องเที่ยวและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลกมล อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 2, หน้า 127 – 136.
- Department of Marine and Coastal. (2560). **Maritime Zone**. Retrieved September 18, 2017, from http://marinegiscenter.dmcrc.go.th/km/maritimezone_doc3/#.WfLYDI-00j4 (in Thai)
- Department of Treaties and Legal Affairs. (2005). Translation **United Nations Convention on the Law of the Sea (1982)**. Department of Treaties and Legal Affairs Ministry of Foreign Affairs, Bangkok. (in Thai)
- Jayabhand, P. *et al.*, (2007). **Project of Present Status and Future Trend of Thailand's Sustainable Utilization of the Sea**. Bangkok: The Thailand Research Fund. (in Thai)
- Marine Knowledge Management Subcommittee. (2017). **Maritime Zone**. Retrieved September 19, 2017, from <http://www.mkh.in.th/index.php/2010-03-22-18-01-39> (in Thai)
- Ruangrid, P. (2017). **International Seminar Report of Blue Economy Forum 2017**. Retrieved December 18, 2017, from <https://thaipublica.org/2017/11/blue-economy-2-1/> (in Thai)

- Singkhalah, S. (2017). *Development of Sustainable Tourism at Kamala Sub-district and Kathu District, Phuket in Tourism Operators' and Local Government Officers' Perspective*. **Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University**, Vol. 3 No.2 p. 127 – 136. (in Thai)
- Sorat, T. (2017). Document **Blue Ocean Economy: Maritime National Interest**. Faculty of Political Science Thammasat University. (in Thai)
- Thuansuwan, S. and Ackarakittituss, N. (2016). *Maritime National Interest and National Security*. **National Defence Studies Institute Journal**, Vol. 7 No. 2 p. 30 – 39. (in Thai)